

Ko e Fakahokohoko 'i he Kau Palesitenisī 'o e Siasí

Fakataha mo e Kau 'Aposetolo 'e Toko Hongofulu Mā Uá 'i Mā'asi 1844

Náe pehē 'e Palesiteni Uilifooti Utalafi (1807-98):

'Oku ou manatuí 'a e lea faka'osi náe fai 'e [Siosefa Sāmita] kiate kimautolu ki mu'a 'i he'ene maté. . . . Náá ne tu'u pē 'i ha houa nai 'e tolu. Náe hangē náe fakafonu 'a e lokí 'aki ha afi kakahá, náe maama 'a hono fofongá 'o hangē ko e 'āmipa, pea náe fakateunga ia 'e

he mālohi 'o e 'Otuá. Náá ne fakamatalāi 'i homau 'aó homau fatongiá. Náá ne fakamatalāi 'i homau 'aó 'a e kakato 'o e ngāue ma'ongōonga ko 'eni 'a e 'Otuá; pea 'i he'ene lea kiate kimautolú náá ne pehē: 'Kuo 'osi fakama'u ki hoku 'ulú 'a e kī, mālohi, mo e tefito'i mo'oni kotoa pē 'o e mo'uí, mo e fakamo'uí kuo faifaiangé pea foaki 'e he 'Otuá ki ha tangata kuo mo'uí 'i he funga 'o māmaní. Pea ko e ngaahi tefito'i mo'oni pea mo e lakanga fakataula'eikí ni mo hono mālohi 'oku 'a e kuonga ma'ongōonga mo faka'osi ia ko 'eni kuo tuku mai ai 'e he 'Otuá 'o e Langí Hono to'ukupu ke fokotu'u ai kinautolu 'i he māmaní. Náá ne pehē 'i he'ene lea ki he Toko Hongofulu Mā Uá, "Kuó u fakama'u ki homou 'ulú 'a e ngaahi kī, ngaahi mālohi, mo e tefito'i mo'oni kotoa pē kuo fakama'u 'e he 'Eikí ki hoku 'ulú.' . . .

"Hili 'ene lea pehē kiate kimautolú, náa ne pehē leva: "'Oku ou tala atu, 'oku lolotonga 'i homou umá 'a e mafatukituki 'o e pule'anga ni; kuo pau ke mou fakamo'oni'i ia ki mamani fulipē'" (to'o mei he *Ngaahi Akonaki 'a e Kau Palesiteni 'o e Siasí: Siosefa Sāmita*[2007], 614-15).

Ko e 'Eke 'a Sitenei Likitoni

Ne áu hake 'a Sitenei Likitoni ko e Tokoni 'Uluaki 'i he Kau Palesitenisí ki Nāvū mei Pitisipeeki 'i Penisilivenia 'i he 'aho 3 'o 'Aokosi 1844. Náá ne ui ha fakataha makehe 'i he 'aho Tūsité ko hono 6 'o 'Aokosi, koe'uhi ke fili 'e he kāingalotu 'o e Siasí ha tokotaha ke ne le'ohi e Siasí. 'Oku ngalingali náe feinga 'a Sitenei Likitoni ke ui e fakataha ko 'eni 'oku téeki ke foki kotoa hake e Kau 'Aposetolo 'e Toko Hongofulu Mā Uá mei he'enua ngāue fakafaifekau 'i he feitu'u fakahahake 'o e 'lunaiteti Siteití, koe'uhi ke hanga 'e he kāingalotu 'o e Siasí 'o fakamo'oni'i hono fatongia ko e tokotaha ke ne le'ohi e Siasí. Ko e me'a mālié he náe fai e ngāue 'a 'Eletā Uiliate Lisiate mo 'Eletā Pa'ale P. Palati 'o toe toloi ai e fakatahá ki he 'aho Tu'apulelulu ko hono 8 'o 'Aokosi 1844, pea 'i he taimi ko iá ne meimei foki kotoa hake e Kau 'Aposetoló ki Nāvū.

Ne pehē 'e Sitenei Likitoni koe'uhi he náe ui mo fakanofu ia ko e tangata lea ma'a Siosefa Sāmitá (vakai, T&F 100:9), pea ko hono fatongia ia ke "fakapapauí 'oku puleí e siasí 'i he founga totonú" ('i he *History of the Church*, 7:229).

Ko e 'Eke 'a Sēmisi Sitālingá

Hili e pekia 'a Siosefa Sāmitá, ne tala 'e Sēmisi Sitālingi ne toki papitaiso 'i Fēpueli 1844 náá ne ma'u ha tohi meia Siosefa Sāmita 'o fakahā ange ai kuo fili 'e Siosefa 'a Sitālingi ke ne fetongi ia. Ko ha tohi fa'u pē ia, ka náe hangē ne fakamo'oni hingoa ki ai 'a Siosefa Sāmitá, 'o kākāai ai ha kāingalotu 'e nīhi 'o e Siasí he taimi náe faka'alīali ia 'e Sitālingi kiate kinautolu. Náe toe pehē 'e Sitālingi náe 'āahi ange ki ai ha 'āngelo, 'o foaki ange kiate ia ha ngaahi kī.

'Aho 7 'o 'Aokosi 1844

Náe 'osi 'i Nāvū 'a 'Eletā Sione Teila, Uiliate Lisiate, Pa'ale P. Palati, mo Siasoi A. Sāmita he taimi ne tū'uta hake 'a Sitenei Likitoni. Ne foki hake ki Nāvū e lahi taha e toenga 'o e Kau 'Aposetoló, kau ai 'a Pilikihami 'longi 'i he efiaki ko hono 6 'o 'Aokosi 1844. 'I he 'aho hono hokó 'a ia ko 'Aokosi 7, ne fakataha e Kau 'Aposetoló 'i ha fakataha alēlea 'i he 'api 'o Sione Teilá. Ne fakataha kotoa hake e Kau 'Aposetolo 'e Toko Hongofulu Mā Uá, fakataha alēlea mā'olungá, mo e kau taula'eiki lahi he kongá kimui 'o e ho'atá ko iá, Ne kole ange 'e Palesiteni 'longi kia Site-nei Likitoni ke toe fakahoko 'ene pōpoaki ki he Kāingalotú. Ne fakahā mālohi 'e Sitenei Likitoni náá ne mamata ki ha me'a-hā-mai pea he 'ikai ke lava ha tangata 'o fetongi 'a Siosefa Sāmita ko e Palesiteni 'o e Siasí. Náá ne fokotu'u mai leva ke fili ia ke ne hoko ko e tokotaha ke ne le'ohi 'a e kakaí.

Hili e lea 'a Sitenei Likitoni, ne pehē leva 'e Pilikihami 'longi (1801-77).

"'Oku 'ikai ke u tokanga au pe ko hai te ne tatakí e siasí, . . . ka ko e me'a 'e taha kuo pau ke u 'iloí, ko e me'a 'oku folofola 'aki 'e he 'Otuá 'o kau ki aí. 'Oku ou ma'u 'a e ngaahi kī mo e founga ki hono 'ilo e fakakaukau 'a e 'Otuá ki he kaveingá ni. . . .

"Náe foaki 'e Siosefa ki homau 'ulú 'a e ngaahi kī mo e ngaahi mālohi kotoa pē 'oku 'o e tu'unga fakae-'Aposetoló 'a ia náá ne ma'u ki mu'a pea toki to'o atu iá, pea he 'ikai ke lava 'e ha tangata pe 'e ha kau tangata ke tu'u 'i he vaha'a 'o Siosefa mo e Toko Hongofulu Mā Uá 'i he māmaní ni pe 'i he maama ka hoko maí.

“Hono ikai tu’o lahi ‘a e fa’a pehē ‘e Siosefa ki he Toko Hongofulu Mā Uá, ‘Kuó u fakatoka ‘a e fakavaé pea kuo pau ke mou langa ai, he kuo hili ki homou umá ‘a e puléangá’ ” (i he *History of the Church*, 7:230).

‘Aho 8 ‘o ‘Aokosi 1844, 10:00 A.M.

‘I he ‘aho 8 ‘o ‘Aokosi 1844, ne fakataha hake e Kāingalotu ‘i Nāvuú he taimi 10:00 a.m. ke fanongo ki hono tala ‘e Sitenei Likitoni ko e tokotaha ia ke ne tokanga‘i e Siasí. Náá ne lea ‘i ha houa ‘e taha mo e konga ki ha Kāingalotu ‘e lauafē ne fakataha haké, ‘o fakamatala‘i e ‘uhinga ‘oku totonu ai ke ne hoko ko e tokotaha ke tokanga‘i e Siasí. Ne pehē ‘e ha kakai tokolahi ne ‘ikai ke ongo fakalaumālie ‘ene leá.

Ne lea nounou pē ‘a Pilikihami ‘longi ‘o ne pehē na‘e ‘uhinga ‘ene foki mai ki Nāvuú ke tengihia e Palōfitá ka ‘oku ‘ikai ko há‘ane há‘u ke fili ha taki fo‘ou. Náá ne fanongonongo ‘e toki fai ha fakataha ‘a e kau takí mo e kāingalotú he taimi 2:00 p.m. he ‘aho ko iá. Ne tokolahi ha kāingalotu ne nau fakamo‘oni‘i kimui ko e taimi ko ia ne lea ai ‘a Pilikihami ‘longi, ne nau mamata ki he liliu hono fōtungá mo liliu hono lé‘ó, pea hā mai mo ongo mai hono lé‘ó ko e Palōfita ko Siosefa Sāmitá.

Na‘e manatu ki ai ‘a ‘Emelī Sāmita Hoiti ‘o pehē: “Ne hanga ‘e he founga ‘o e faka‘uhingá, fōtungá hono fofongá, mo e ongo ‘o hono lé‘ó ‘o fakafiefia‘i kotoa hoku laumālie. . . . Ne u ‘ilo‘i kuo ‘osi mālōlō ‘a Siosefa. Ka náá ku fa‘a ‘ohovale mo toutou vakai ki he tu‘unga malangá ke sio pe ko Siosefa na‘e ‘i ai. Ka na‘e ‘ikai, ko Pilikihami ‘longi pē ia” (to‘o mei he Lynne Watkins Jorgensen, “The Mantle of the Prophet Joseph Passes to Brother Brigham: A Collective Spiritual Witness,” *BYU Studies*, vol. 36, no. 4 [1996–97], 142).

Na‘e tohi ‘e Uilifooti Utalafi ‘o pehē, “Kapau kuo te‘eki ai ke u mamata tonu kiate ia, he ‘ikai ke lava ha taha ‘o fakaloto‘i au na‘e ‘ikai ko Siosefa Sāmita na‘e leá, pea ‘e lava ke fakamo‘oni ki heni ha taha na‘e feohi pea mo e ongo tangatá ni” (i he *History of the Church*, 7:236).

‘Aho 8 ‘o ‘Aokosi 1844, 2:00 P.M.

‘I he hoko ‘a e 2:00 p.m., ne fakataha hake ha Kāingalotu ‘e lauiafe he na‘a nau ‘ilo‘i ko ha fakataha mahu‘inga ‘eni. Ne lea nounou pē ‘a Pilikihami ‘longi ki he fokotu‘u ‘a Sitenei Likitoni ke ne tokanga‘i e Siasí mo ‘ene fakafepaki kia Siosefa Sāmita he ta‘u ‘e ua ki mu‘á peá ne toki pehē:

“Kapau ‘oku fie ma‘u ‘e he kakai ‘a Palesitenei Likitoni ke ne tatakí kinautolu pea ‘e sai pē ia; ka ‘oku ou talaatu kiate ki-moutolu ‘oku ma‘u ‘e he Kōlomu ‘o e Toko Hongofulu Mā Uá ‘a e ngaahi kī ‘o e puléanga ‘o e ‘Otuá ‘i hono kotoa ‘o e māmani.

“‘Oku fili e Toko Hongofulu Mā Uá ‘e he to‘ukupu ‘o e ‘Otuá. Ko Pilikihami ‘eni, kuo ‘i ai ha taimi kuo talangata‘a ai? Kuó ne lea ‘aki ha me‘a ta‘e mo‘oni? Ko Hiiipa [C. Kimipolo] ‘eni mo e toenga ‘o e Toko Hongofulu Mā Uá, ko ha sino tau‘atāina ‘oku ne ma‘u e ngaahi kī ‘o e lakanga fakataula‘eikí—ko e ngaahi kī ‘o e puléanga ‘o e ‘Otuá ke ‘ave ki he māmani hono kotoa: ‘oku mo‘oni ‘eni, ko ia ke ke ‘afeitaulalo mai ‘e ‘Otuá. Náa nau muimui kia Siosefa, pea ko e Kau Palesitenisí ‘Uluaki ia ‘o e Siasí” (i he *History of the Church*, 7:233).

Ne lahi ha Kāingalotu ne nau pehē ko e fōtungá mo e lé‘ó ‘o Pilikihami ‘longi he‘ene lea he ho‘atá ko iá ne hangē pē ia ko Siosefa Sāmitá. Fakalahi atu ki he mana ko ‘eni, ne toe ongo‘i ‘e ha Kāingalotu tokolahi hono fakamo‘oni‘i ‘e he Laumālie Mā-oni‘oni kiate kinautolu na‘e uiu‘i ‘e he ‘Otuá ‘a Pilikihami ‘longi mo e Kōlomu ‘o e Kau ‘Aposetolo ‘e Toko Hongofulu Mā Uá ke tatakí e Siasí. ‘I he hili ‘a e fakataha ko ‘eni, ne fili kotoa e Kāingalotu ‘i Nāvuú ke poupou‘i e Kōlomu ‘o e Kau ‘Aposetolo ‘e Toko Hongofulu Mā Uá, mo Pilikihami ‘longi ko honau takí, ke ne tatakí e Siasí. Neongo ia, ne ‘ikai ke fili kotoa e kāingalotu ‘o e Siasí ke muimui ki he kau ‘Aposetoló. Ne fili ha kakai ‘e ni‘ihi ke muimui ki ha kakai fakafō‘ituitui hangē ko Sitenei Likitoni mo Sēmisi Sitālingí, ‘a ia náá na fokotu‘u pē hona siasi.

